

Lombardijen

**Eindverslag
Denktank
Lombardijen**

2004

**Eindverslag
Denktank
Wijkvisie Lombardijen**

**Steunpunt Wonen
Rotterdam, 26 april 2004**

Inhoudsopgave

Voorwoord	Blz.
1 Inleiding	1
2 Verkenning Lombardijen	2
3 Wonen 'van wieg tot graf'	4
4 Woonomgeving en voorzieningen	7
5 Samen wonen – samen leven	10
Conclusies en aanbevelingen	13
Bijlagen:	
1 Uitslag enquête gebruik voorzieningen en woonomgeving	b.1
2 Samenstelling Denktank Wijkvisie Lombardijen	b.2

Voorwoord

In opdracht van de deelgemeente IJsselmonde en de woningcorporatie Com·wonen heeft Steunpunt Wonen een Denktank van bewoners samengesteld. Deze Denktank heeft van oktober tot met december 2003 gewerkt aan een visie van bewoners op Lombardijen. In deze korte, maar intensieve periode hebben de deelnemers van de Denktank een grote bijdrage geleverd. Wij danken de deelnemers dan ook hartelijk danken voor hun inzet. De bevindingen van de Denktank zijn weergegeven in deze brochure.

Parallel aan het traject van de Denktank, hebben de deelgemeente en Com·wonen een gezamenlijke visie op de wijk ontwikkeld. De uitkomsten van de Denktank worden hierin verwerkt. Wij zijn er van overtuigd dat de waardevolle en creatieve inbreng van de Denktank een grote inspiratie zullen zijn voor de deelgemeente en Com·wonen bij de verdere uitwerking van de plannen.

Aliën van der Haar
Anthonie Mullié

1 Inleiding

Begin oktober 2003 is gestart met de werving van deelnemers voor de Denktank. Omdat de projectgroep op zo kort mogelijke termijn de wijkvisie aan bewoners wil kunnen voorleggen, zijn de denktankbijeenkomsten nog in 2003 afgerond. De bijeenkomsten vonden elke twee weken plaats. De aanvankelijke opdracht voorzag in een wijkbijeenkomst halverwege het traject om de eerste resultaten voor te leggen aan wijkbewoners en hun reactie mee te wegen in de conclusies van de Denktank. Die opzet is verlaten; ook nadat duidelijk wordt dat van deze Denktank een genuanceerd en breed oordeel verwacht mag worden, eerder dan een aantal radicale keuzes dat beslist ruim van tevoren aan de wijkbewoners voorgelegd moet worden.

Hoewel in vier weken een intensief wervingstraject wordt gehouden, blijkt dit te kort om de denktank in alle opzichten representatief voor Lombardijen te krijgen. Het weinige allochtone kader van Lombardijen is over het algemeen al dubbel belast en is niet makkelijk te betrekken bij een traject met een aantal avondvergaderingen. De opzet met een aantal vergaderingen is weliswaar het meest efficiënt, maar toch ook wel erg 'wit', hoe creatief daar verder ook invulling aan is gegeven. Ook voor de winkeliers is de opzet te tijdrovend. Een aantal van hen heeft overigens al contact met de werkgroep economie van de opdrachtgevers.

Wel is de werving succesvol in de benadering van jongeren, eigenaar-bewoners, leden van V.V.E.'s en van huurders in de particuliere verhuur. Traditioneel zijn al deze groepen matig vertegenwoordigd in de bewonersparticipatie. Ook worden leden voor de Denktank geworven via de lokale voetbalvereniging en volkstuinvereniging; twee ongebruikelijke kanalen. Al met al ontstaat wel degelijk een gemêleerde groep, met daarin bovendien mensen die zich ook 'in de huid van een ander' willen verplaatsen. De gesprekken op de Denktank-bijeenkomsten zijn open en veelomvattend.

De Denktank heeft weinig inhoudelijke input gekregen vanuit de projectgroep (wel van de leden van die projectgroep overigens). Er zijn wel een aantal rapportages ter beschikking gesteld, zoals de woonvisie van Com.wonen en de sociale analyse van het Verwey Jonker Instituut. Desondanks heeft de Denktank waardevolle aanbevelingen geformuleerd en creatieve ideeën aangedragen om van Lombardijen weer een aantrekkelijke en leefbare wijk te maken.

2 Verkenning Lombardijen

De eerste bijeenkomst van de Denktank functioneert als een soort agendabijeenkomst die de lijn uitzet voor drie thema's die in de volgende bijeenkomsten worden uitgediept. Achtereenvolgens zijn dat 'het wonen', 'woonomgeving en voorzieningen' en 'samenleven'. De geringe inbreng vanuit de projectgroep heeft als voordeel opgeleverd dat de bewoners het voortouw hebben genomen bij de bepaling wat volgens hen de belangrijkste onderdelen van de wijkvisie zouden moeten zijn.

Op de eerste bijeenkomst wordt een deel van de 120 foto's gepresenteerd die een aantal deelnemers van tevoren maakte. Dat zet meteen een trend voor een meer beeld- in plaats van woordgerichte benadering van Lombardijens vragen. Gedeelde ervaring en gedeelde beeldvorming leveren een brug op tussen bewoners met heel uiteenlopende stijlen.

Daarna wordt aan de hand van de foto's een 'S.W.O.T.-analyse' gemaakt door de deelnemers. De foto's dwingen het gesprek over ergernissen en trots van Lombardijen steeds 'met de voeten op de grond'. Dit lukt ook bij heftigere onderwerpen zoals (on)begrip tussen allochtonen en autochtonen.

Achtereenvolgens worden benoemd:

† Sterk:

- *het groen,*
- *de 'dorpse uitstraling',*
- *voorzieningen voor kinderen,*
- *sociaal cultureel werk,*
- *gezondheidsvoorzieningen,*
- *de goede evenwichtige verdeling van Lombardijens bevolking over een divers bebouwde wijk met divers bebouwde buurten.*

† Zwak:

- *matige en met name matig bruikbare voorzieningen voor jongeren,*
- *matige oplossingen voor afval,*
- *tekort aan middeldure en dure woningen,*
- *een sociale samenhang waar op steeds meer plaatsen de klad in is gekomen.*

† Kansen:

- *in een groene, ruime en evenwichtige wijk zijn met geringe investeringen alweer heel aansprekende stukken te creëren,*
- *de divers samengestelde en vooral kinderrijke bevolking kan elkaar in de toekomst hopelijk beter vinden,*
- *Lombardijen blijft een wijk met 'voor elk wat wils'*

† Bedreigingen:

- *Lombardijen verandert zo snel dat mensen hun thuis-gevoel kwijtraken; de basis voor sociale samenhang is daarmee in het geding,*
- *die sociale samenhang is nu al zover teruggelopen dat 'sociaal woestijnlandschap, waar niets meer wil groeien' op is gerukt,*
- *de diversiteit van Lombardijen geldt niet voor de prijsklasse: de meeste woningen zijn goedkoop en trekken een eenzijdig samengestelde stroom nieuwkomers uit de nabijgelegen wijken en deelgemeenten die ook nog eens herstructureren en extra groepen 'op drift brengen',*
- *de grootste kwaliteiten: het groen en het voorzieningenniveau, lopen in kwaliteit terug,*
- *de traditionele binding van de bewoners van Lombardijen met hun wijk wordt minder van deze tijd en geldt voor steeds minder bewoners. Er is daar nog niet echt een alternatief op gegroeid.*

Frans van Hulst van Steunpunt Wonen vat de conclusie samen. De deelnemers hebben vertrouwen in de kwaliteit van de wijk op zichzelf, al is de bebouwing 'te éénzijdig goedkoop'. Hoewel dat op zichzelf allemaal niet zo dramatisch is, versterkt dit het effect waarbij steeds meer mensen dicht bij elkaar komen te wonen die daar niet zelf voor hebben kunnen kiezen. Kwetsbare groepen, raken (ook) in Lombardijen steeds meer geconcentreerd. Investerings in de wijk zijn wel degelijk belangrijk, maar moeten vooral de mensen in beweging brengen. De grote kracht van Lombardijen - de verbondenheid van haar bewoners voor tientallen jaren aan de wijk - slaat om in haar zwakte, nu steeds minder mensen op die manier in de wijk staan. Er moet een ander soort onderlinge verbondenheid gevonden worden. Daar zitten ook de investeringen waarover de wijkvisie zich zal moeten uitspreken.

3 Wonen "van wieg tot graf"

Na een inleiding van Ad Raaijmakers van Com-wonen over de plannen voor de woningvoorraad is de Denktank op deze tweede bijeenkomst aan de slag gegaan. Om een beeld te krijgen hoe de mensen tegen de verschillende buurten in Lombardijen aankijken, heeft de Denktank per buurt aangegeven wat de verschillende woonmilieus zijn.

De volgende vragen zijn beantwoord.

- *wat is er volgens u in 1 à 2 woorden kenmerkend voor deze buurt?*
- *ik zou in deze buurt wel/niet kind willen zijn omdat:*
- *ik zou in deze buurt wel/niet prettig oud kunnen worden omdat:*
- *een zwakke kant van de woningen / woonblokken vind ik:*
- *een sterke kant van de woningen / woonblokken vind ik:*

1. Smeetsland (13 briefjes ingevuld)

kenmerk: dorpsachtig, groen, landelijk, slechte oude woningen, maar bewoners die beslist niet weg willen

kind zijn: gezellig en rustig, niet veel speelruimte, behalve 1 echt goede speeltuin, wel kleine huizen

ouder zijn: slechte kwaliteit woningen, klein, maar wel gezellig en geen trappen

zwak: uit de tijd, klein, slechte kwaliteit, slechte bouwmaterialen, lelijk

sterk: laagbouw, rustig, gezellig, tuinen, dorps, landelijk,

2. Platostraat t/m Zenostraat (12 briefjes ingevuld)

kenmerk: veel flat, ook koop, te weinig eensgezins, wel saai, achterafgelegen, te weinig voorzieningen, redelijk bewoonbaar

kind zijn: rustig, ziet er vriendelijk uit, veel groen, tuinen, wel minder speelgelegenheid

ouder zijn: flats niet altijd met lift (andere juist wel), de Zonnetrap is prima, sowieso behoorlijke voorzieningen, wel winkels te ver weg

zwak: te veel hoogbouw, laagbouw rommelig, lawaaiig, matige kwaliteit woningen, enigszins verouderd

sterk: groene bakken aan de flats, goed voor ouderen, dicht bij het station, ziet er goed uit en redelijk goed onderhouden

3. Sophoclesstraat en Vergiliusstraat (11 briefjes ingevuld)

kenmerk: veel ruimte, divers, oud en nieuw, redelijk winkels, deel is verouderd. Middelpunt van Lombardijen

kind zijn: portiekflats matig geschikt, sommige woningen geschikter, andere minder, wel goede speelvoorzieningen

ouder zijn: goed wandelen, ruim, rustig, flats met trappen. Mensen zitten dicht op elkaar en moeten wel goed kunnen samenleven

zwak: flats uit de tijd, deel eentonig, nieuw en oud zijn teveel door elkaar gebouwd, oud kan beter en beter onderhouden

sterk: ruime opzet, nieuwbouw is sterk, groen, tuintjes

4. Dantestraat en Petrarcastraat: (13 briefjes ingevuld)

kenmerk: veel flats dicht bij elkaar, sterk achteruitgaand, aan straatkant mooie huizen, groen, tuintjes

kind zijn: veel flats, druk, verwaarloosd, kleine woningen, wel goede speelgelegenheid en ruimte

ouder zijn: geen liften, geen goede verbindingen, geen winkels, verloedert, desondanks buurt waar ook veel ouderen feitelijk wonen

zwak: woningen oud en zien er 'gedateerd' uit, weinig diversiteit, gehorige woningen, mensen gaan er ook niet goed mee om

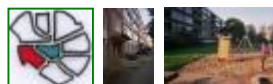
sterk: desondanks bij groen/tuintjes wel inzet bewoners, sommige blokken juist goed en verzorgd

Dumasstraat t/m La Fontainestraat (9 briefjes ingevuld)

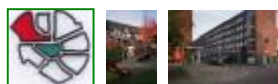
- kenmerk: te dicht bevolkt, oude woningen, veel hoogbouw maar ook ruim, rustig, veel gerenoveerd, leuke eensgezinswoningen
- kind zijn: veel groen, tuinen, goede voorzieningen, wel wonen er veel ouderen waar je als kind rekening mee moet houden
- ouder zijn: teveel trappen, al is er ook behoorlijk ouderenhuisvesting in de wijk, matige voorzieningen, geen winkels,
- zwak: huizen klein, zonder dat je kunt uitbouwen, verouderd, matige kwaliteit, matig onderhoud, ouderen vooral bij elkaar gezet
- sterk: toch afwisseling; voor een deel van de bewoners juist heel prettig, gerenoveerde woningen zijn goed, goede hoogbouw

5. Van Langendonkstraat t/m Du Perronstraat: (9 briefjes ingevuld)

- kenmerk: meer eigen woningbezit, afwisselend hoog/laagbouw, groen, open, veel slechte bouw, lawaaiig
- kind zijn: speelgelegenheid is goed, maar woningen klein en gehorig
- ouder zijn: gezellig, goede laagbouw, maar flats met trappen, slecht onderhouden, rommelig
- zwak: flats, achterstallig onderhoud, slecht gebouwd
- sterk: mensen zorgen voor hun huizen, er is veel groen

6. Karl Marxstraat t/m Ogierssingel: (12 briefjes ingevuld)

- kenmerk: nieuw/oud, koop/huur. hoge kwaliteit woningen, groen en ruim
- kind zijn: prima speelruimte, groen en rustig, goede woningen, wel verkeer
- ouder zijn: goede omgeving, rustig kunnen zitten, rustig, gezellig, wel trappen in de flats en overwegend dure woningen
- zwak: teveel flats met trappen, sommige stukken eentonig, verkeer
- sterk: goed onderhoud woningen en woonomgeving, veel eigen woningbezit, redelijk divers, grote woningen, ruim

Een belangrijke constatering is de diversiteit van Lombardijen. Niet alleen verschillen de buurten, maar bijna alle buurten hebben op hun beurt binnen hun grenzen veel variatie. Dat betekent ook dat verschillende bevolkingsgroepen zoals ouderen en de jongeren elkaar tegenkomen. Van allebei wordt verwacht dat ze rekening met elkaar houden, maar soms ook last van elkaar hebben.

De discussie plaatst Lombardijen als een wijk 'van de wieg tot het graf' met 'voor elk wat wils'. Er gaat wel veel dreiging uit van de grootschalige aanpak van omringende wijken en deelgemeentes, die duizenden extra mensen laat verhuizen gedurende jaren. Lombardijen wordt door die grote ontwikkelingen uit balans gebracht. Toch blijft de kleinschalige en buurtgerichte maatwerk-aanpak de voorkeur behouden.

De sociale samenhang staat onder druk door de nieuwe instroom van buiten. Het normale toewijzingsbeleid van Rotterdam, bepaalt dat Lombardijenaren er allemaal relatief goed voorstaan en dus zelden urgent worden. Dat werkt in de praktijk zo uit, dat de vooral goedkope woningen die in Lombardijen worden toegewezen voortdurend terecht komen bij instroom van buiten, terwijl Lombardijenaren de wijk moeten verlaten. Daar moet goed over nagedacht worden; ook gezien het zeer beperkte aantal sociale woningen dat in de komende jaren bijgebouwd kan worden volgens de gemeentelijke woonvisie. Daarnaast zouden er meer duurdere koopwoningen gebouwd moeten worden, om de midden- en hoge inkomensgroepen vast te houden.

'De wijk in balans' gaat er ook van uit dat goedwillende bewoners de bewoners die zich minder in de informele leefregels herkennen hierin stimuleren en aanspreken. Dat appèl aan deze goedwillende bewoners valt of staat ermee dat ze een redelijk aantal behouden en 'de zwijgende meerderheid' achter hen staat. Ook moet het duidelijk blijven in woord en daad dat de instituten van de wijk deze mensen bevestigen en soms ondersteunen. Bovendien is het van belang dat de bestaande sociale samenhang niet te snel afkalft. Een redelijk deel van Lombardijens eigen inwoners (denk vooral ook aan de starters!) moet

zich daarom in de wijk kunnen blijven vestigen; nu stromen er teveel uit! Het herstel hiervan vereist nu al een investering - niet gericht op alleen maar vernieuwing, maar juist op behoud. Daarbij moet worden bedacht dat niet alleen (huurders van) de corporatie, maar juist ook eigenaar-bewoners en V.V.E.'s in toenemende mate de balans van de wijk mee gaan dragen.

4 Woonomgeving en voorzieningen

Op de derde bijeenkomst zijn ook het jongerenwerk en 3 jongeren aanwezig. Nadat op eerdere bijeenkomsten de nodige klachten over gedrag van jongeren zijn geuit, zonder dat die er waren, praten zij op deze bijeenkomst mee.

Bij binnenkomst hebben de deelnemers een enquête over het gebruik van de voorzieningen en woonomgeving ingevuld. De volledige uitslag staat in de bijlage. Onmiskenbaar staan de winkels in een hele grote belangstelling en worden ze bovendien door bijna iedereen gebruikt. Een andere zeer hoog gewaardeerde voorziening is de huisarts in de buurt, is het openbaar vervoer en de bibliotheek. Voorzieningen die worden gemist, die achteruit gaan en/of waar op moet worden geïnvesteerd, zijn vooral het buurthuiswerk, de voorzieningen voor jongeren en de voorzieningen voor ouderen.

Lombardijens sterkste kenmerk in de woonomgeving: het overvloedige groen, wordt ook hier weer het hoogst gewaardeerd. Dit wordt nog eens bevestigd in de populariteit van 'lekker wandelen en fietsen' en het bruikbare bos of wandelpark in de buurt. Zulke hooggewaardeerde kenmerken in de woonomgeving moeten behouden en gekoesterd worden. Er mag volgens de aanwezigen hier meer in geïnvesteerd worden (en dan vooral het onderhoud). Verder moeten er meer containers komen, de afvalverzameling worden verbeterd en meer geïnvesteerd in straatmeubilair en bankjes. Naast het groen mag er meer komen in Lombardijens woonomgeving dat je 'sterk' zou noemen.

Om inzicht te krijgen in het gebruik van voorzieningen en woonomgeving, heeft de Denktank vanuit 7 verschillende gebruikersprofielen nagedacht over deze onderwerpen. Voor deze 'gebruikers van de wijk' krijgt iedere aanwezige drie stickertjes. Deze 'stembiljetten' combineren de deelnemers met 50 zogenaamde 'referentiekaarten' van woonomgeving en voorzieningen, zodat prioriteiten gesteld worden.

park, eendjes bij water 					2	1	7	6	16
de huisarts 'om de hoek'	4	5	3	2				1	15
bord met leefregels	3		3	1	3	1	3		14
een bioscoop 			1	1	7	1	4		14
openbaar vervoer (de bus)	1	4			2	1	4		12
werkgelegenheid in kantoorruimte	1	2	2	2	4	1			12
het winkelcentrum (1)	4	6	1			1			12
openbaar vervoer (de tram)	2		2		2	2	3		11
kinderen achter computer in buurthuis				6	5				11
oefenruimte voor een band			1		6		4		11
verkeersveiligheid / niet hard rijden	2	2	1	5					10
de huisarts (in het medisch centrum) 	2	2	5				1		10
het winkelcentrum (2)	3	1	2		1		3		10
een rozenhaag	1	2			1	5			9
de moskee			9						9
kinderspeelzaal	1	1	7						9
een snoeischaar	2	2	2			2	1		9
buiten speelgelegenheid voor kinderen	2		1	5					8
park, bosachtig	1	1				4	2		8
overlast van hondenpoep	1	2		1		3	1		8
kind in de wandelwagen	2		2		1	3			8
met de hond in het park	2	2			1	1	2		8
de voetbalvereniging 			1	5	1		1		8
geveltuinjes	3		2				3		8
opgebonden rozen	2	3				2	1		8

Vervolgens gaan de deelnemers uiteen in drie workshops, waarin zich de bewoners treffen die in het bijzonder geïnteresseerd zijn in voorzieningen, woonomgeving of gewenst gedrag in directe relatie tot de woonomgeving.

De eerste groep stelt dat misschien wel de hoogst gewaardeerde voorziening in Lombardijen 'de huisarts om de hoek' is. De wijk valt of staat daar weliswaar niet mee, maar het is één van de voorzieningen waar nagenoeg iedereen prijs op stelt. Dat geldt in het bijzonder ook voor de ouderen. Eerder gaf de Denktank aan dat verschillende groepen door heel Lombardijen verspreid moeten kunnen wonen. Dat heeft als gevolg dat ouderen niet altijd dichtbij centrale voorzieningen wonen. Die voorzieningen wil je in een aantal gevallen verspreiden en in andere gevallen wil je dat vooral het vervoer er naartoe en vandaan goed geregeld is. Het openbaar vervoer zal mogelijk niet in de hele wijk het doorgaande verkeer mee blijven nemen. Een kleine ringlijn zou dit kunnen ondervangen en kan heel Lombardijen verbinden met het hoogwaardige openbaar vervoer dat de wijk

en de directe omgeving hebben. Daarmee kan Lombardijen voor een aantal voorzieningen blijven terugvallen op de centrale stad, die steeds dichtbij is geweest. Die relatieve nabijheid moet dan wel behouden blijven.

De Denktank gelooft dat ook de basis-winkelvoorzieningen in Lombardijen een wankel bestaan lijden. Ze zien het aanbod in kwaliteit en kwantiteit teruglopen en bepleiten investeringen om die ontwikkeling tegen te gaan. De opkomst van kleinere allochtone winkeltjes - zoals aan de Beijerlandse laan- wordt niet het antwoord gevonden op het verlies. Deze voorzieningen bereiken nu eenmaal niet dezelfde doelgroep.

Naast de ouderen wil de Denktank tenslotte speciale aandacht bepleiten voor de voorzieningen voor jongeren. Zij worden vaak aangesproken op 'het verknoeien' van de sfeer, maar waar kunnen zij nu eigenlijk heen? De voorzieningen zijn vaak onvoldoende of zijn onvoldoende bruikbaar. Jongeren mogen worden aangesproken op hun opstelling in de woonomgeving, maar dan zullen ze wel voldoende alternatieven moeten hebben. Daar valt nog wel wat aan te verbeteren.

De groep die zich bezig houdt met de woonomgeving komt tot de conclusie dat het groen de kracht van Lombardijen is die gekoesterd moet worden. Dat zal en mag een paar centen kosten:

"als je een groot huis bezit en je wilt het niet laten verpauperen, dan dien je te zorgen voor goed onderhoud en dien je daar de nodige middelen voor vrij te maken; een groot huis vraagt daarbij uiteraard om meer middelen dan een klein huis."

Alom waardering voor het Spinozapark. Maar ook hier de klachten over het onderhoud en sommige de inrichting. Een enkeling noemde ook de wateroverlast als probleem.

Ideeën:

- *Meer "modern" groen en meer variatie;*
- *Bij zitbankjes ook afvalbakken plaatsen (die ontbreken nu nog vaak);*
- *Zet mensen zonder werk in voor het onderhoud groen;*
- *Beter onderscheid tussen openbaar en privé-groen;*
- *Sluit stukken groen (met hekken) af en laat wildgroei ontstaan;*
- *Meer toezicht;*
- *Betere inrichting van het spinozapark;*
- *Actief beleid voor bestrijding overlast hondpoep.*

De groep die zich op het gewenste gedrag binnen de woonomgeving richt, begint met 'de parken' en dan vooral het Spinozapark. Maak voor elke groep een eigen plek en de daarbijbehorende groenvoorziening: jeugd, ecologische beplanting, kijkgroen e.d. Die plekken breng je soms samen, terwijl in andere gevallen een groep eerder een afgezonderde of vrije plek wil. Wederzijds respect is heel belangrijk zowel van de jongeren als van de ouderen/volwassenen. Jongeren hebben vaak "een grote bek", maar veel ouderen reageren agressief en eisen bij voorbaat respect op. Daar hoort bij dat je bijvoorbeeld omgangsvormen bespreekt.

Ook in deze groep wordt geconstateerd dat er onvoldoende bruikbare voorzieningen voor jongeren zijn. Woonomgeving functioneert of disfunctioneert afhankelijk van gedrag; gedrag functioneert of disfunctioneert afhankelijk daarvan dat groepen hun plek en voorzieningen hebben. In een reactie zegt Anja Luijten namens de deelgemeente dat ze wel eens wijken heeft meegemaakt waar veel minder dan in Lombardijen nog bereidheid wordt uitgesproken om er 'samen aan te gaan staan'. Jongeren bedenken oplossingen en faciliteiten voor de ouderen en omgekeerd; dat is zeker niet vanzelfsprekend. Eén van de aanwezige bewoners gelooft dat dit komt omdat Lombardijen 'nog niet' door de bodem is gezakt. Dat is een groot goed en het is dan ook zeer de moeite om te investeren opdat dit zo blijft!

5 Samen wonen- samen leven

De laatste bijeenkomst richt zich op 'het samenleven' in Lombardijen. Op drie eerdere bijeenkomsten concludeerde de Denktank dat het met de kwaliteit van woningen, straten, buurten, woonomgeving en voorzieningen allemaal erg meevalt. Lombardijen kan er met een aantal gerichte ingrepen weer jaren tegenaan. Diversiteit en evenwicht zijn kenmerken van Lombardijen en dus minder de concentratie van bepaalde groepen. Hiermee is de kracht van Lombardijen in beeld, maar tegelijk ook de kwetsbaarheid voor verstoring van dat evenwicht. Hoe laat je de mensen in een prettige samenhang met Lombardijen omgaan en in die samenhang ook allemaal hun stukje verantwoordelijkheid op zich nemen?

Op de bijeenkomst worden twee oefeningen gedaan die inzicht geven in 'samenleven' dat anders te gauw abstract en ongrijpbaar zou blijven. Aan de hand van 'forumtheater', waarbij het publiek inspringt, laat Steunpunt Wonen in twee voorbeelden een acteur een ander aanspreken op diens gedrag. Daarbij worden doelbewust communicatieregels verkeerd gehanteerd, zodat degene die zijn buurman/vrouw aanspreekt zichzelf flink in de nesten werkt. Vervolgens kunnen deelnemers aan de denktank experimenteren met een betere aanpak, waarmee zij inspringen. Achtereenvolgens helpen ze de man 'uit de brand' die zijn buurvrouw aanspreekt die haar vuilniszak op de verkeerde dag op straat 'dondert', terwijl in het tweede stukje de jongere wordt aangesproken die met zijn ghetto-blaster onder het raam van een vrouw gaat zitten.

Daarna geeft Ineke de Maaijer van Com.wonen een inleiding vanuit het perspectief van de corporatie. De corporatie heeft in Lombardijen veel aaneengesloten bezit en heeft zich als gevolg daarvan traditioneel niet alleen met woningen, maar ook met woonblokken en woonomgeving beziggehouden. Vooral de vraag waar een woning staat, bepaalt of de klant 'woongenot' of 'woonverdriet' kent. Een goede woning in een slechte wijk is in principe ook minder waard dan een slechte woning in een goede wijk. Vanaf de jaren '90 is dit steeds duidelijker bepalend geworden voor een breder corporatiebeleid dat zich richt op woonomgeving, sociale samenhang en participatie in de wijkontwikkeling. Daarmee is het corporatiebeleid ook afhankelijker geworden van een actieve inbreng en positieve opstelling door bewoners en investeert de corporatie daar ook in.

Een knelpunt in Lombardijen is daarbij de sociale samenhang. De snelle nieuwe instroom in Lombardijen in de laatste paar jaar, heeft ervoor gezorgd dat een betrekkelijk stabiele bewonersgroep in hoog tempo de onderlinge overeenstemming is kwijtgeraakt. Het evenwicht waar bewoners lang aan gewend zijn geweest en waar ze hun 'ongeschreven regels' op gebaseerd hadden, bestaat niet meer op die vertrouwde manier. Ineke de Maaijer haalt het beeld terug dat we in de toneelstukjes zagen, waarin het ontbreken van positief contact tussen bewoners hen behoorlijk handicapte toen ze oplossingen moesten zoeken voor lastigere zaken. Hoewel gezamenlijke afspraken veel kunnen oplossen, is het illusie dat geschreven regels de plaats kunnen innemen die ongeschreven regels tot dan toe hadden. Het gaat dus eigenlijk om het terugwinnen van de basis voor ongeschreven regels, maar dan wel in een positieve sfeer!

De bewoners die hebben afgesproken dat 'nieuwkomers' in hun flat een bloemetje krijgen, nemen een voorsprong. De bewoners die kennis maken en elkaar een keer op de koffie vragen ook. De bewoners die elkaar de eerste keer treffen bij de heg die op de erf scheiding staat en die één partij aan het slopen is (voorbeeld van een eigenaar-

bewoner), die is in de problemen. NIET AFWACHTEN EN NIET AFHAKEN is eigenlijk de centrale boodschap.

Vaak zie je dat initiatieven in de buurt zich vormen rond een vast groepje 'aanjagers' . Vooral wanneer er problemen zijn, dan krijgen die een groep mensen achter zich; klagen is nu éénmaal het makkelijkst en laagdrempeligst en vereist het minste van degenen die het doen. Zelf het goede voorbeeld geven is bijvoorbeeld veel intensiever en vereist meer dat je je eigen nek uitsteekt.

Maar de negatief gemotiveerde groep klagers, zakt het snelst ook weer in en veroorzaakt ook het snelst dat alle druk bij de initiatiefnemers blijft liggen. Ongeacht hoe positief de sfeer in een wijk wordt; een klein groepje initiatiefnemers dat geïsoleerd raakt, geeft het een keer gedesillusioneerd op. Het is noodzakelijk dat dit kleine groepje draagvlak om zich heen ziet, dat het bevestigd wordt en ook eens een keer achterover mag leunen terwijl een ander het doet. Volgens de Denktank ligt er daar ook een rol voor corporatie en deelgemeente. Hoe houd je een beweging breed? Daarvoor is een wisselwerking nodig waarin corporatie en deelgemeente en allerlei professionele organisaties in de wijk de bewegingen van buurtbewoners van tijd tot tijd ondersteunen. Soms houdt dat ook in dat zij de initiatiefnemer in nieuwe ontwikkelingen zijn. Bovendien is er niet die ene alleen-zaligmakende buurtorganisatie, maar is het juist 'de lappendeken' die zorgt voor meer uithoudingsvermogen voor een hele buurt.

Lombardijen is op dit moment nog zo'n lappendeken met een verenigingsleven waar de meeste Rotterdamse wijken alleen maar jaloers op kunnen zijn. Het is juist zaak om die diversiteit te behouden. Dan eens komt hier een initiatief vandaan en dan eens daar vandaan. De ontwikkeling die niemand heeft zien aankomen, wordt opgevangen door de vereniging waar niemand aan had gedacht. Niet de sturing en planning bepalen of bewoners in een veranderende buurtsamenstelling die verandering kunnen opvangen en in hun samenhang opnemen. Vooral belangrijk is dat je de breedte handhaaft. Zo gauw de druk op een paar schouders terecht komt, dan ben je eigenlijk al te laat. De corporatie, de deelgemeente en professionele instellingen kunnen veel steun bieden bij het handhaven van die breedte en diversiteit.

En dan die situaties waarin je de samenhang kwijt bent geraakt. Kun je dan van 'niets' toch weer 'iets' maken? Eén van de leden van de Denktank bracht een slapende Vereniging van Eigenaren (VvE) weer 'tot leven'. Dat bleek een kwestie van lange adem, van overtuiging, van heel subtiel werken aan verandering en van het pakken van de kansen die er waren.

- Van een slapende VvE naar een levendige VvE kan jaren duren, maar ieder stapje vooruit is er één en kan vastgehouden worden.
- Wanneer dezelfde boodschap steeds terug blijft komen, dan groeit stukje bij beetje het draagvlak voor die boodschap
- Wanneer de nieuwe bewoner die z'n voeten nooit veegt, boos wordt aangesproken of een anoniem briefje: 'voeten vegen s.v.p.' vindt, dan ontstaat geen draagvlak. Wanneer je 'per ongeluk' de trap aan het stofzuigen bent, precies op het moment dat deze bewoner naar buiten stapt, dan geef je 'de stille hint' maar bewaar je de basis voor communicatie.
- Wanneer je voorafgaand aan de vaste vergaderingen een 'plan de campagne' bedenkt voor een volgende stap, dan bieden die vaste en eigenlijk heel formele momenten ineens toch de kansen die je nodig hebt.

Vluchten helpt niet meer. Daarmee vat Moestapha Bouchrit van het gemeentelijke Bureau Project Management onze discussie van deze vierde avond heel kernachtig samen. We zitten in Lombardijen met een vraag naar het samenleven; hoe doe je dat dan? Dat mensen elkaar niet kennen en geen gespreksbasis met elkaar delen, is een wijdverbreide werkelijkheid geworden, die zeker niet uniek is voor een wijk waarin een in korte tijd gewijzigde samenstelling allochtonen en autochtonen leeft. Om Lombardijen ook tegen die achtergrond te typeren, valt niet mee. In veel opzichten valt de wijk steeds 'er tussenin'. Het is geen probleemloze wijk, maar ook zeker geen probleemwijk.

Lombardijens samenhang is iets waar veel Rotterdamse wijken jaloers op kunnen worden, maar staat onder druk en kan ook niet als vanzelfsprekend verondersteld worden. Woningen, woonblokken, woonomgeving en voorzieningen van Lombardijen zijn heel behoorlijk, maar bevorderen wel een snel vertrek van Lombardijens eigen bevolking en een snelle instroom van buiten de wijk.

Marc van Akkeren van de deelgemeente IJsselmonde gebruikt het beeld van een slagroomtaart. Lombardijen is nog altijd een behoorlijk rijke taart met flink wat slagroom daarop. Daar gaat veel kracht van uit, maar als de bodem er uitvalt, dan is die kracht ook gauw weer verdwenen. Die bodem is er nog en die moet er ook blijven!

Aliën van der Haar en Anthonie Mullié van Steunpunt Wonen ronden hierna symbolisch af. De deelnemers aan de Denktank hebben nadrukkelijk verwoord dat Lombardijen bedreigd wordt wanneer er te weinig hart voor de zaak overblijft en de kracht heeft, zolang het hart voor de zaak in Lombardijen leeft! Ook Aliën en Anthonie spreken hun lof uit over de inzet van deze Denktank!

Conclusies en aanbevelingen

1. Wonen: "van de wieg tot het graf"

De Denktank heeft vertrouwen in de kwaliteit van Lombardijen op zichzelf, al is de bebouwing 'te éénzijdig goedkoop'. Hoewel dat op zichzelf allemaal niet zo dramatisch is, versterkt dit het effect waarbij steeds meer mensen dicht bij elkaar komen te wonen die daar niet zelf voor hebben kunnen kiezen. Wat kwetsbaar is, raakt (ook) in Lombardijen steeds meer geconcentreerd. Investerings in de wijk zijn wel degelijk belangrijk, maar moeten vooral de mensen in beweging brengen. De grote kracht van Lombardijen - de verbondenheid van haar bewoners voor tientallen jaren aan de wijk - slaat om in haar zwakte, nu steeds minder mensen op die manier in de wijk staan. Er moet een ander soort onderlinge verbondenheid gevonden worden. Daar zitten ook de investeringen waarover de wijkvisie zich zal moeten uitspreken.

De discussie plaatst Lombardijen als een wijk 'van de wieg tot het graf' met 'voor elk wat wils'. Er gaat wel veel dreiging uit van de grootschalige aanpak van omringende wijken en deelgemeentes, die duizenden extra mensen laat verhuizen gedurende jaren. Lombardijen met zijn buurten die hun kracht en hun kwetsbaarheid ontleen aan een betrekkelijk subtiel evenwicht, wordt door die grote ontwikkelingen gauw uit balans gebracht. Een kleinschalige, op maatwerk gerichte aanpak behoud voor Lombardijen de voorkeur, zelfs al is het moment nu wel aangebroken om dat op veel plaatsen in de wijk tegelijk te doen.

Er vindt een instroom plaats van mensen met lage inkomens, en de midden en hogere inkomensgroepen stromen uit. Om deze ontwikkeling te keren is het volgend nodig:

- meer duurdere nieuwbouw;
- meer eengezinswoningen;
- doorstroming op gang brengen (mensen kunnen bijna niet van een flat naar een eengezinswoning). Hierdoor komen ook weer starterwoningen vrij;
- variatie in woningen behouden, maar wel uitbreiden met meer aanbod voor midden- en hoge inkomens;
- meer ouderenwoningen bouwen en geschikt maken;
- investeren in particuliere voorraad (o.a. liften bijplaatsen);
- mogelijk aanpassen van het toewijzings / inplaatsingsbeleid, maar ook daarna de vinger aan de pols houden en onder meer leefregels afspreken.

2. Woonomgeving en voorzieningen

Het voorzieningenpakket van Lombardijen moet -bereikbaar vanuit de hele wijk- een diversiteit bieden die past bij het uitgangspunt 'van de wieg tot het graf - voor elk wat wils'. Lombardijenaren kunnen en willen voor veel wensen best naar de hier vandaan goed bereikbare binnenstad, maar willen een standaard winkelaanbod en de basisvoorzieningen, zoals een huisarts, dan wel goed bereikbaar hebben. Het door elkaar wonen van ouderen en jongeren betekent dat de ouderen verspreid over de wijk voldoende basisvoorzieningen dichtbij hebben. De jongeren hebben ruimschoots voorzieningen nodig waarmee ze tevreden zijn. Het 'rondhangen op straat' verdraagt zich niet met een wijk waarin mensen zo veel mogelijk door elkaar wonen en elkaar willen tegenkomen. De spreiding van groepen, in Lombardijen grotendeels de realiteit, stelt eisen.

Lombardijen krijgt hoogwaardig openbaar vervoer in de buurt; de dreiging daarbij is dat op het openbaar vervoer binnen de wijk tegelijk gaat worden bezuinigd.

Het groen wordt alom aangemerkt als het woonomgevingskenmerk waar Lombardijen ijzersterk in is. Toch is er de dreiging dat dit anoniemer wordt en het risico van verval

door onvoldoende onderhoud. Er kan niet op de lauweren worden gerust; deze kwaliteit vereist investeringen. Dat geldt tenslotte ook voor de bestrating. Ook die is meestal voldoende, maar dreigt te vervallen.

Nodig zijn:

- betere voorzieningen voor jongeren (ook oplossen van het gegeven dat verschillende groepen niet altijd in dezelfde voorziening elkaars aanwezigheid verdragen);
- handhaven van een basispakket om bewoners vast te houden en vertrouwen in de wijk te handhaven. Basiswinkelpakket, huisarts en openbaar vervoer zijn met name genoemd;
- in het semi-openbaar groen moet de anonimiteit worden tegengegaan;
- soms moeten groepen gezamenlijk gebruik maken van de woonomgeving, soms ook niet. Maar bespreek dat met de groepen in plaats van dat over groepen wordt gesproken.

3. Samenleven

Keer op keer constateert de denktank dat Lombardijen veel kwaliteit heeft, maar dat het risico is dat de bewoners zich er vervreemd van gaan voelen. In veel opzichten is Lombardijens infrastructuur in orde. Wel mag de bebouwing en uitstraling wat meer gevarieerd en mogen doelgroepen als ouderen, jongeren, midden- en hogere inkomens en starters - vooral vanuit de wijk zelf- de aandacht. Het kernprobleem van Lombardijen is echter dat de mensen hun buurten gaan laten vallen, nadat ze zich er steeds minder 'thuis' voelen. Het zorgvuldige evenwicht van Lombardijen en het dorpse karakter raken verloren en concentraties instromers van buitenaf kunnen in korte tijd de sfeer in de buurten doen omslaan. De kracht van het evenwicht, is tegelijk de zwakte vanwege de afhankelijkheid hiervan. Lombardijen lijkt niet heel veel 'rek' te hebben ten aanzien van snelle ontwikkeling van buitenaf.

Nodig zijn:

- maatregelen die de diverse bevolkingsamenstelling in de wijk, maar ook op buurniveau, helpen behouden (plannen wat er gebouwd wordt en onderzoeken van de mogelijkheden voor een gericht toewijzings- en inplaatsingsbeleid);
- behoud van mogelijkheden voor Lombardijens eigen bevolking - in het bijzonder voor de 'starters' uit de wijk zelf;
- blijvend stimuleren van (groepen) Lombardijenaren (let vooral ook op de jongeren) die zich inzetten voor positieve ontwikkelingen en handhaven / stimuleren verenigingsleven - koesteren van de 'lappendeken';
- kleinschalige projecten/klein beginnen;
- naast stimuleren van actieve bewoners soms ook initiatieven bij deelgemeente en corporatie vandaan nemen;
- op deze en ook op andere wijzen bestrijden dat bewoners zich verder 'terug trekken'.

4. Ten aanzien van het vervolg / het proces

- Allochtonen laten zich niet snel bij een relatief formeel traject betrekken. Het allochtone kader in Lombardijen is nog relatief klein en daarmee vaak al drie- of viervoudig belast. Het is daarom noodzakelijk om hen op een andere manier bij het proces betrekken door bijvoorbeeld groepen actief op te zoeken zoals bij de ouderkamers van de lagere scholen.
- De deelnemers van de Denktank zijn geworven op de belofte dat ze alleen aan het korte proces van de Denktank hun bijdrage hoefden te leveren. Mede daardoor zijn er ook enkele heel druk bezette mensen vanuit de hoek van V.v.E.'s en eigenaar-bewoners aangeschoven. Hoewel niet persé de mensen uit deze denktank opnieuw zullen deelnemen, is een verdere rol voor mensen uit V.v.E.'s en eigenaar-bewoners zeker gewenst in het verdere proces.

- De Denktank is deels geworven vanuit allerlei kader dat Lombardijen in zijn rijke verenigingsleven heeft zitten. Die ingang blijft bruikbaar. Het blijft wel een interessante optie om de Denktank af en toe op 'speerpunt-momenten' weer bijeen te roepen en een reactie te laten geven. In ieder geval moeten de deelnemers op de hoogte worden gehouden.
- De bewoners hebben nu een eerste zet gedaan. Zij zijn vooral nieuwsgierig naar hetgeen er nu bij deelgemeente en corporatie vandaan gaat komen (op de wijkbijeenkomst). Idealiter is dat in ieder geval geen 'dichtgetimmerd verhaal', maar er moet wel uit blijken dat deelgemeente en corporatie een serieuze tweede zet maken.

Bijlage1 Uitslag enquête gebruik voorzieningen en woonomgeving

		Welke voorzieningen en welke kenmerken van uw woonomgeving gebruikt u zelf in Lombardijen?	Welke zaken gebruikt u mogelijk niet zelf, maar waardeert u wel positief?	Welke voorzieningen en welke kenmerken in uw woonomgeving mist u en wat gaat achteruit?	Waar zou volgens u in geïnvesteerd moeten worden?
m.b.t. het voorzieningenniveau					
dagelijks/wekelijks gebruik	winkels (nabijheid)	17	13	3	8
	winkels (niveau en veiligheid)	5	5	4	10
	bedrijvigheid / werkgelegenheid	1		1	1
	sociaal cultureel werk / buurthuizen	2	1	4	8
	jongerecentra	2		6	6
	voorzieningen naar allochtone behoefte		1	1	
	bibliotheek	7	5	1	4
	verenigingsruimtes	3		3	
	sportvoorzieningen	3	1	1	2
	voorziening scouting			2	2
	huisarts	12	6	3	3
horeca/recreatie	nabijheid/niveau bioscoop	2	1	2	1
	nabijheid/niveau theater	1	1	1	1
	nabijheid/niveau musea		1		
	nabijheid/niveau restaurants/eetcafés	1	2		2
	nabijheid/niveau café/drinkgelegenheid	1	1		
religie	nabijheid/niveau kerk(elijke voorzien.)	2	1		
	nabijheid/niveau moskee, tempel e.d.	1	1		1
ov	nabijheid/niveau openbaar vervoer	11	7	4	3
kinderen	nabijheid/niveau kinderopvang/peuter	1	1		
	nabijheid/niveau scholen	6	3	1	1
	nabijheid/niveau speelvoorzieningen	1		1	2
	nabijheid/niv. kinderboerderij + bouwspeel	4	2		1
ouder	voorzieningen op zorgbehoefte oudere en op recreatiebehoefte ouderen		1	5	8
			1	2	3
m.b.t. de woonomgeving					
verkeer	verkeer	5		1	3
	parkeergelegenheid	3	1	2	1
	snel rijden / grote wegen	1		1	2
	langzaam rijden / hofje	2	1		1
	drempels	2	1		
	stoepen (rolators en rolstoelen)	3	1		2
	'lekker wandelen'	4	8		4
	'lekker fietsen'	7	5		3
groen	voldoende en goed openbaar groen	9	10	2	3
	voldoende en goed hondentoiletten			1	3
	voldoende en goed 'kinderspeelveldjes'	2	3	1	4
	vold. en goed 'collectief groen' (binnentuin)	2	3	1	
	voldoende en goed privé-groen	4	2		
	voldoende en goede/veilige waterpartijen		1	1	
bruikbaar bos/'wandelpark' in de buurt	6	5	2	3	
vuil	voldoende en goede containers	4	1	4	6
	feitelijke vervuiling openbare ruimte	1	1	6	7
inrichting	straatmeubilair (lantaarns, kunst e.d.)	1	1	6	5
	bankjes / plaatsen waar je blijft staan	3	1	1	7
	verlichting überhaupt	2		1	3
privé/pub	het is duidelijk 'van wie' openbare ruimte is			1	2
	afscherming d.m.v. hekken ja/nee	1		2	1

Bijlage 2 Samenstelling Denktank Wijkvisie Lombardijen

Dhr. P. van Antwerpen
Dhr. C. van Beelen
Mw. H. van Beelen
Dhr. D.J. Blonk
Mw. C.S. Bol
Dhr. Z. Demirci
Dhr. J. Folst
Dhr. R. Groenhorst
Mw. B. Groenhorst
Dhr. C.R.J. Kieboom
Dhr. A.F. Lindhout
Dhr. E. van Oost
Mw. I.R. Otto
Mw. D. Papa
Dhr. M.A. Poot
Dhr. R. Rockenfeller
Mw. M. Rosenbrand
Dhr. J.J. van Schaik
Dhr. H. Stange
Mw. L. Tewari

Colofon

Uitgave:

Steunpunt Wonen, Westewagenstraat 60
Postbus 21002, 3001 AA Rotterdam
Telefoon 010- 280 64 44, fax 010 – 280 64 33,
E-mail info@sw-r.nl, www.sw-r.nl

Tekst: Anthonie Mulié, Aliën van der Haar

Druk: Multi-copy

Uitgave: 100 exemplaren

Alles uit deze opgave mag worden overgenomen,
mits de bron wordt vermeld.

Maart 2004

Steunpunt Wonen verzorgt advies, ondersteuning
en scholing aan bewonersgroepen op het gebied
van wonen, organiseert participatie en levert bijdragen
aan het stedelijk debat over wonen.